

vprašanje potrjuje, češ kadar bode vse, kar priče izpovedujejo, po pravilih psihologije skrbno urejeno in preskušeno, onda se vrednost pričevanj ne bo zmanjšala, marveč povečala.

Drugo poglavje — »dodatek« to pač ni, ker je daljši od prvega glavnega dela — končuje z zahtevo: Proč s prisego! Zahteva sicer ni nič novega (glej Kaden: *Der Eid und das Recht auf Wahrheit*, Berlin 1895), pač pa je snov za to vprašanje prav lepo zbrana in predelana. Tudi za Nemško, ki ne pozna konfesionalne prisega v našem zmislu (nič križa in sveč ali tore, dvigne se samo desnica kvišku), velja, da ima prisega poleg svetnega elementa tudi še verski element (konec formule se glasi: »so wahr mir Gott helfe!«). To pa ni opravičeno: v kulturnih državah moral bi vsak državljan že samo iz socialno-etičnih ozirov služiti po svoji najboljši vesti in vednosti izvedbi resnice in tako podpirati skupnost v prosep prosvete. Zato proročuje pisatelj, da emancipacija od prisega priče ne izostane dolgo za — civilnim zakonom. Že danes je pa državi odrekati pravico, da bi smela verski moment v prisegi izrabljati v državne svrhe t. j. k prisegi siliti. To je proti svobodi vesti. Torej boj ne samo zoper pojavljajoče se stremljenje po rekonfesionalizovanju prisega, ampak tudi zoper prisego sploh! Namesto nje naj stopi vzgoja državljana k resnicoljubnosti.

Vsa pisateljeva izvajanja — v tem oznanilu knjige sem mogel navesti le najvažnejše misli — so pač dokument časa. Druga pa je, ali bi se mogli praktiki zadovoljiti z odpravo prisega. Človek je in ostane človek; zato bi bila po mojih mislih odprava prisega za pravosodje pravcata — katastrofa.

Dr. M. D.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. oktobra 1909.

— (Osebnosti.) Imenovani so: predsednik okrožnega sodišča v Celju A. pl. Wurmser in podpredsednik dež. sodišča v Gradcu W. vit. Karnitschnigg za dvorna svétnika na dosedanjih službenih mestih; tit. viš. dež. sodišča svétnika Fr. Andolšek v Ljubljani in A. Liebisch v Mariboru za viš. dež. sodišča svétnika na dosedanjih službenih mestih; dež. sod. svétniki: dr. M. Travner v Ljubljani, K. Nadamlenzki in L. Prettner v Celovcu, dr. G. Wokaun in dr. J. Fraidl v Mariboru za viš. dež. sodišča svétnike na dosedanjih službenih mestih; okr. sodnika J. Sterger in A. Kokol v Mariboru za dež. sod. svétnika na dosedanjih službenih mestih; sodnik viš. dež. sodišča graškega dr. M. Dolenc in sodnik dr. Fr. Pompe v Krškem za okr. sodnika na dosedanjih mestih. — Odvetnika sta postala dr. A. Bratkovič v Slov. Gradcu in dr. K. Sturm v Črnomlju. — Umrli je dne 23. pr. m. odvetnik dr. I. M. Hribar v Ljubljani.

— († Dr. Fran Vrbanić.) Dne 26. pr. m. je zadelo hrvatski narod, vzlasti pa hrvatsko vseučilišče, bridka izguba. Umrli je v Zagrebu prof. dr. Vrbanić, ki je bil skoraj 40 let učitelj-voditelj vseučiliški mladini, sicer pa neumoren med prvimi raznimi delavci za politični, kulturni in gospodarski napredek svojega naroda. Porojen l. 1847. v Gospiću, je l. 1870. dovršil prayoslovno akademijo v Zagrebu, a l. 1872. bil promoviran na dunajskem vseučilišču. Takoj l. 1874. je bil na novem vseučilišču v Zagrebu imenovan za profesorja trgovskega in meničnega prava ter potem izbran 4krat za dekana in 2krat — izjemna čast — za rektorja. Bil je jako plodovit znanstvenik in publicist. Njegove tri vobče hvaljene znanstvene knjige so o udrugarstvu, o meničnem in trgovskem pravu. Manjših razprav narodno-ekonomske in statistične vsebine je nebroj. Aktiven politik se je odlikoval po čistem značaju. „Mjesečnik“ za oktober mu je posvetil nekrolog iz peresa urednika prof. dr. Šilovića.

— (Umrli) je dne 19. avgusta t. l. na tragičen način v Gradcu vpokojeni vseučiliški profesor dr. L. Gumplowicz, star 71 let. Leta 1875. se je habilitoval na graškem vseučilišču, kjer je postal l. 1882. izvanreden in l. 1893. reden profesor. Vzlasti v zadnjem desetletju je zaslovel po svojih učenjaških delih. Navajamo: „Philosophisches Staatsrecht“, „Rechtsstaat und Sozialismus“, „Der Rassenkampf“, „Grundriss der Soziologie“, „Oesterreichisches Staatsrecht“, „Die soziologische Staatsidee“, „Soziologische Essays“. „Geschichte der Staatstheorien“, „Das Recht der Nationalitäten und Sprachen in Oesterreich-Ungarn“, „Verwaltungslehre“. Prof. Gumplowicz, Poljak, je bil originalen v zasebnem in znanstvenem življenju. Priboril si je ugled in častno mesto preko klikarstva, ki ga dolgo ni hotelo priznati. Danes velja za prvega znanstvenega sociologa. Njegova sociološka dela so prevedena na mnoge tuje jezike, nekatera druga dela so bila po večkrat izdana. Ob njegovi smrti je nemška žurnalistika rada poudarjala, da je Gumplowicz širil slavo „nemškega imena“ tudi preko oceana.

— (Notarske zbornice) so imele dne 11. pr. m. shod svojih odposlancev na Dunaju. Zastopanih je bilo 25 zbornic s 1026 notarji, izostale so le 3 zbornice s 30 notarji. Zbor se je posvetoval o reformi notarskega izpita, o disciplinarstvu in o notarski tarifi. Izvolil se je odbor, ki naj skoro enoglasno storjenim sklepom pripomore do veljave.

— (Vseučilišče v Lipskem) je pred kratkim praznovalo 500letnico svojega obstanka. Ker se je ob tej priliki poudarjalo, da je Karel IV. pol stoletja pred univerzo v Lipskem bil ustanovil v Pragi nemško visoko šolo, zavrača to češki „Pravnik“ tako-le: Prvo nemško predavanje v Lipsku je bilo šele dne 24. oktobra 1687 in sicer je tedaj prvokrat predaval nemški Christian Tomasius o tem, „kako daleč treba v življenju posnemati Francoze“. Torej 278 let po otvoritvi ni bilo s stolic vseučilišča lipskega slišati iz ust predavateljev niti besedice nemške!

— (Imena mesecev pa uradni spisi). Odkar je za Dalmacijo nova jezikovna odredba v moči, dobivajo izvendalmatinski uradi dopise ne v italijanskem, ampak v hrvaškem jeziku. Tak dopis dal mi je pred kratkim povod k tem vrsticam.

Imena mesecev navajajo se v pismeni slovenščini le redkokdaj v narodnih izrazih (prosinec, svečan, sušec, itd.), v hrvaščini pa — uradno in izvenuradno — skoraj brez izjeme. Izobražen Slovenec čita brez dvoma hrvaške spise, ne da bi mu delalo to težave. Če mu kak izraz na mah ni razumljiv, najde se vsaj njega pomen iz vsebine stavka. Drugače pa je z imeni mesecev: veljača, rujan, ožujak itd. Niti koren teh izrazov ne da razbrati njih pomena, niti se — vsaj z večine ne — ne more iz stavka ali vsebine zlepa določno izvajati, kateri mesec je v mislih. Treba seči po »rječniku«. — Pa glej spaka, tam stoji, n. pr. rujan = kimavec, lipanj = rožnik, itd. In če nisi trden v slovenskih izrazih, pa hajd! zopet po koledarju s slovenskimi imeni . . . To je zamuda časa, ki se ob današnji naglici uradovanja — vsaj pri večjih sodiščih, ki imajo dosti opravka s hrvaškimi spisi — ne sme podcenjevati. Toda pride še druga sitnost. Nekatera imena mesecev se glase v slovenskem in hrvaškem jeziku popolnoma enako, pa — pomenijo različne mesece (prosinec = slovenski januar, hrvaški december; listopad = slov. november, hrv. oktober). Že oče Bleiweiss je pisal v svojih »Novicah«, da je čudno, ko Hrvat svojo deželo zadnjega prosinca zapusti in prvega prosinca na Slovensko pride. Ako se ob čitanju na tako morebitno zameno mesecev ne misli, nastanejo kaj lahko neskladnosti ob rešitvi spisa, ki dadó brez potrebe več ali manj pisarij. Pa že sama zavest, da se utegne pripetiti pomota, ni prijetna, osobito ako se imena mesecev kar križem ponavljajo in baš od teh zavisi razumevanje vsebine spisa.

Mislím torej, da ni neupravičena želja, takim neprilikam priti v okom tako, da naj se piše v uradnih spisih imena mesecev i v slovenščini i v hrvaščini le po obliki, ki je iz latinščine prevzeta. Srbi in Bolgari itak že tako pišejo (prav tako tudi Rusi), zakaj pa ne bi bilo Slovincem in Hrvatom mogoče?

Ljudstvu naj se slobodno pusti, da govori po stari šegi. Ampak v uradnih spisih iščimo poleg preprostosti sloga tudi brezdvobene jasnosti. Noben preiskovalni sodnik pač ne vzame izpovedbe kake stare ženice dobesedno v zapisnik, češ to se je zgodilo tisti petek pred Marijinim oznanjenjem, ali predzadnjo kvaterno sredo itd., itd.; vsakdo ugotovi dan po — koledarju in ga zapiše v splošno razumljivi obliki. S tem se narodu ničesar ne jemlje. Ravno to pa velja tudi za imena mesecev, bodisi v slovenščini, bodisi v hrvaščini.

Zatorej nasvetujem, da naj pričnejo uradniki obeh narodov v uradnih spisih rabiti izključno le imena mesecev po latinskih izrazih. Vzajemno razumevanje slovenskih in hrvaških spisov se s tem brez dvoma pospeši. In to naposled tudi nekaj velja. Morda se zavzame kdo za ta nasvet tudi v »Mjesečniku«? Dr. M. D.

»Slovenski Pravník« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26. oz. 22.